

**Гримич Марина. Падре
Балтазар на прізвисько Тойво.
Роман**

Бразилія. Кінець XIX ст. До української колонії «Нова Австрія» випадково потрапляє авантюрист Никитка, який, назвавшись Балтазаром, видає себе за святого отця. Разом із загадковим засновником колонії Габріелем він створює в південнобразильських лісах майже ідеальне суспільство. Захопливий, подеколи іронічний, подеколи зворушливий, а іноді й жорстокий світ створила у своєму романі Марина Гримич, відштовхуючись від народної легенди про те, що улюбленець простого люду кронпринц Рудольф, єдиний син імператора Франца Йозефа I, насправді не покінчив життя самогубством, а заснував світле царство «Нова Австрія», в якому нема ні панів, ні лихварів, а є безмежні простори родючої землі.

Марина ГРИМИЧ

**Падре Балтазар
на прізвисько Тойво**

Нора • Друк

Марина Гримич

Падре Балтазар
на прізвисько Тойво

Київ
Нора-Друк
2017

Повне або часткове копіювання тексту твору, переклад, розміщення твору або його перекладів на сайтах та інших Інтернет-ресурсах, будь-яке інше його використання без письмового дозволу правовласника ТОВ «Видавництво «НОРА-ДРУК» суворо заборонені. Порушення заборони тягне за собою відповідальність згідно із чинним законодавством.

ЧАСТИНА І

1

...Никитка відчув, що кінь під ним втрачає сили. Йому, що виріс у сідлі серед канадських прерій, було шкода тварини, однак жити хотілося більше. «Ще трохи, бадді¹, потерпи!» — шепнув він коневі у вухо, і той, дарма що був бразильцем, виявив усі ознаки розуміння: збадьорився і полетів стрілою вперед, натхненний дружнім ставленням дивного вершника, що кілька годин перед тим вискочив нізвідки до табуна, який мирно пасся на фазенді, заскочив саме на нього, неосідланого, і дивним чином злився з ним, примусивши безвідмовно робити все те, що йому було потрібно. Кінь від перших секунд проникнувся симпатією до того відчайдуха, дарма, що він керував ним зовсім не так, як це роблять бразильці, і тому намагався йому вгодити.

Никитці пощастило з конем. Він одразу його запримітив серед інших на тій фазенді. Бо мав бите око на коней. Як для Бразилії, то кращого не підібрати. Якби ще він був осідланим, і якби Никитка відразу побачив за деревом пастуха-вершника, що стеріг табун, то їхній з Бадді (так він для себе називав коня) слід давно прохолов би, поки ті фазендейро² роздуплилися б! А так... Погоня. А ще до того ж ці кляті вузькі бразильські стежки в прорубаних просіках непролазного чорного лісу! А ці крутояри, що майже вертикально здіймаються вгору, а потім зненацька обриваються донизу, і ці ліани, що провисають понад стежками і чіпляються за коня і вершника, і ця червона глиниста ковзка земля, що після дощу налипає коневі на копита, перетворюючи їх на гирі! Fuck! Fuck! Fuck!

Никитка «прострілював» бічним зором ліс. Хоч би тобі шпарка, хоч би тобі нірка, хоч би тобі прогалина! А ніц! Лиш чорна стіна дерев, обвитих мотуззям ліан, і непролазна троцца. Щоб порятуватися від переслідувачів — єдиний вихід: гнати вперед! Хоча хтозна, що його

там чекає — може такі самі фазендейро, як оці, що женуться за ним і намагаються вцілити в нього з рушниці? Ех, hit or miss!³

Десь на денці його мозку ворушився хробачок: дурень ти набитий, Никитко! Свою кулю з таким же успіхом ти міг би заробити у своєму Доусон-сіті! І зовсім не обов'язково було пхатися за нею світ за очі! А то й, гляди, ніхто тебе і не вбивав би за картярський борг. Раптом тобі пішла б карта! Адже колись і тобі фортуна мала б усміхнутися! Помаленьку-потихеньку відбив би ти свій борг, а там, диви! — грошеняток назбирав би! А там — глянь! — викупив би назад свій клаптик землі на Клондайку і торбинку нагетів⁴ назбирав би... А замість того... Fuck! Fuck! Fuck! Дурень! Утік! Нерви не витримали, коли після останньої гри його посадили в боргову яму.

Никитка знову почув за спиною улюлюкання переслідувачів.

Він заплющив очі й заволав на весь голос: «Святий Николаю, я тебе благаю, поратуй раба Божого Никитку!».

Кінь з останніх сил здирався на черговий схил яру... І ось обидва втікачі на самісінькому вершечку пагорба... І тут зненацька перед ними відкрилася дивовижна панорама: замість дикого лісу — величезне поле кукурудзи, крапельки води на зеленому листі, що залишив дощ, переливалися на сонці, немов обіцяючи Никитці, що все буде добре. Никитка зі свого авантюрного життєвого досвіду знав, що ще не можна радіти: ця краса і спокій можуть бути оманливими, однак мимоволі розслабився. Кінь, відчувши настрій вершника, також втратив пильність, і обидва майже скотилися з крутезного спуску. На останніх метрах кінь послизнувся на глинистій землі, проїхав кілька метрів уперед, як по ковзанці, різко загальмував, а його вершник по інерції полетів далі і зарив долілиць у багнюку.

...Перше, що він побачив, оговтавшись після падіння, було важке біле небо зі сліпучо-білим отвором, що, очевидно, був сонцем. «Я в раю?» — подумав він не без іронії, і цієї миті над ним схилилася чоловіча голова в крилатому капелюсі, під яким було засмагле, майже чорне обличчя з неголеною щетиною. За мить з'явилася ще одна голова в капелюсі... І ще одна... Никитка звівся на лікоть і ковзнув по поставах чоловіків поглядом: це були фармарі⁵, не схожі на

бразильських фазендейро. Кожен з чоловіків тримав у руках дерев'яну палицю з кривою шаблюкою на кінці...

«Ну, от і все! Тепер мені вже точно гаплик!».

Никитка заплющив очі і почав промовляти слова призабутої молитви, якої його ще в дитинстві навчила баба Юстина. Це все, на що він був здатен перед лицем смерті.

Никитчине тіло напружилося в очікуванні того, що ті дивні криві шаблюки порубають його — знесиленого, зневіреного, самотнього в цьому великому безжальному бразилійському світі — на шматки, які потім засмажать і віддадуть диким ботокудам⁶... Таких історій він удосталь наслухався, мандруючи кораблем до Бразилії! Краще б він зогнив у борговій ямі в Клондайку!

Він молився і молився бабиною молитвою, але смерть усе барилася.

Никитка розплющив одне око, щоб підглянути, що ж діється навкруги. Два чоловічі обличчя загрозово нахилилися до нього майже впритул, неначе прислухаючись до його молитви. Никитка від переляку міцно зажмурився і заходився молитись іще ревніше, тепер уже вголос. Баба Юстина казала, що дідівська молитва, привезена зі Старого краю, має більшу силу, ніж чужинська, англійська⁷.

— Най би мене грім побив, та він вогорит по-наському⁸! — почув він над самим своїм вухом грубий чоловічий голос.

Никитка завмер і обережно розплющив очі: чоловіки вже не мали загрозового вигляду, натомість стояли чи то розгублені, чи то здивовані. Він зрозумів, що потрапив до своїх. Баба Юстина колись розповідала, що половина галицьких емігрантів виїхала до Канади, а друга половина — до Бразилії. Отже, це його земляки по Старому краю⁹!

«Невже святий Николай таки почув мене?», — подумав Никитка.

Він знову звівся й одразу зойкнув, відчувши гострий біль у ребрах. Його оточив гурт людей у кілька кіл. Перше коло складалося з чоловіків, подібних поміж собою через кристалі капелюхи, щетинисті засмагли обличчя і дивні шаблюки. З-за спин чоловіків визирали жінки у хустках, таких самих, як у його баби Юстини. А з-за жіночих спідниць і чоловічих штанів визирали замурзані дитячі личка з зацікавленими очиськами.

Никитка майже заспокоївся. Фармарі не виявляли ознак агресії.

Однак розслабитися йому не вдалося: озирнувшись, він побачив своїх переслідувачів. Ті чомусь також не поспішали його вбивати і здирати з нього шкуру. Вони очікувально дивилися на засмаглих дядьків з шаблюками, неначе чекаючи їхнього вироку.

— То що? — спитав один з фазендейро бабиною мовою, лиш дуже покаліченою¹⁰.

— Наче подібний до наського, — сказав дядько з чорними вусами і додав: — Зара' перевір'ю.

І вже до Никитки суворо:

— Ти мені дивись! Ти хто такий?

Никитка роззирнувся навкруги. Треба було рятувати свою душу. Він набрав повні груди повітря, як це завжди робив перед тим, як вимовити чергову тираду правдоподібної брехні і... знову голосно зойкнув від гострого болю у ребрах. І то зіграло йому на руку, бо допомогло скорчити жалісну міну.

— Ти хто? — повторив запитання вусань загрозливим тоном.

— Я — той-во... — Никитка затнувся і замислився, однак лише на мить. — Я — той-во... Ваш отець... Ну... священник значить...

У відповідь — нуль реакції. Никитка про всяк випадок уточнив:

— Ну, падре значить. Я прибув зі Старого краю, аби... той-во... заснувати у вас парафію... аби ви — (тут у нього перед очима постав отець Іван Гав), — аби... той-во... аби ви, заблудлі овечки, не вгрузли в болоті безвір'я — (на цій фразі Никитку переповнило натхнення), — а повернули свої лиця і серця до Бога нашого Ісуса Христа!

Останні слова Никитка промовив з таким пафосом, що не повірити йому було неможливо. Принаймні він сам собі повірив.

Тут, за Никитчиними передбаченнями, всі мали кинутися йому в ноги, як це було колись, коли на їхню ферму індіани притягли отця Івана Гава, якого знайшли напівживого в каньйоні. Наші канадсько-українські фармарі відразу повірили йому, дарма що він ще менше походив на отця, ніж зараз Никитка. А ці... А тут ніхто навіть не поворухнувся. Запала загрозлива мовчанка.

Пауза затяглася, і Никитка полохливо озирнувся. Невже він втрапив пальцем в небо? Невже він переборщив зі своїм театром? А раптом у

них уже є отець і десь тут стоїть поміж дядьків і саркастично вислуховує Никитчину побрехеньку?

Однак вроджена кмітливість і спостережливість переконала Никитку в тому, що він обрав правильну стратегію. Фармарі мовчали, бо були ошелешені новиною. Насправді вони йому повірили! Лиш не відразу отямилась.

Першими оживилися жінки. Вони почали радісно перешіптуватися, хреститися і штурхати попід боки своїх чоловіків. Ті презирнулися і за якийсь час кивнули одне одному.

— То що? — спитав гаушо нетерпляче. Так само нетерпляче переминався під ним з ноги на ногу його кінь. — Ваш?

— Наш... — промовив вусань.

Фазендейро перекинулися словами поміж собою своєю мовою, а тоді звернулися до дядьків з шаблюками:

— То беріть його собі, тіко коня віддайте!

«Ти диви! — подумав Никитка. — Як файно брешуть по-наському!» — і з сумом подивився услід своєму Бадді, в якого закохався з першого погляду.

2

— То як вас кличут, отче? — нарешті насмілився спитати вусань, коли побачив, що Никитка вже вгамував голод вареною чорною квасолею, розігрітою в казанку, що висів над вогнищем.

Той на мить замислився, а тоді випалив перше, що спало йому на думку:

— Балтазар!

— Я-а-к? — насторожено перепитав вусань і презирнувся з іншими чоловіками.

— Отець Балтазар, — на цей раз без ентузіазму промимрив Никитка.

Чоловіки насупилися.

— І чого це раптом — «Балтазар»? — нарешті озвався один із них.

Никитка замислився. «Чого-чого!» — не міг же він їм зізнатися, що так звали одного падре з Риму, який плыв з ним на кораблі до Бразилії.

Той балакав по-польськи, тож вони з Никиткою могли сяк-так порозумітися. Никитка за своє життя зустрічав не так багато святих отців, щоб уявити, як мав би зватися отець зі Старого краю, що прибув до Бразилії відкривати нову парафію для своїх земляків. Може, треба було прикинутися Іваном Гавом? Його Никитка бачив двічі в житті: окрім того випадку, коли отця притягли до них на ферму індіани, він відвідав їх ще раз, коли «одним махом» охрестив усіх дітей в їхній околиці — від новонароджених до підлітків. Але «Іван Гав» звучало якось непрезентабельно. А Никитці треба було мати авторитетний вигляд. Щоправда, він знав ще одного священика — православного батюшку Анікія, якого прислали сусідам-буковинцям з Росії. Той народився в Рязані, тому так по-чудернацькому цвенькав! Але «Анікій» звучало ще більш комічно, ніж «Гав», і ще менше асоціювалося з серйозною місією, з якою приїхав молодий, але амбітний священик з Галичини аж до Бразилії (Никитка вже встиг зростися з цим образом) з серйозними намірами відкрити парафію в далекій колонії, куди навіть пошта не доходить. Тож «Анікій» — це теж не те. Хто ж іще міг би бути? Ага, фазер Джо з Доусон-сіті! Так той і на священика не був подібний: принаймні з пістолем він ніколи не розлучався. Довготелесий, сухий, сутулий, ідеально виголений, в окулярах зі скрученого дроту і дерев'яним хрестом в руках, він служив у маленькій дерев'яній капличці, намагаючись повернути золотошукачів на Божу стежу. На його хресті було вирізьблене ним самим розп'яття, але чомусь Ісус Христос більше скидався на бородатого старателя, ніж на самого себе. «Фазер Джо» — також відпадало. Тож із усіх знайомих Никитці священиків лишався «падре Балтазар».

Що ж, судячи з першої реакції фармарів, Никитка дав маху з «Балтазаром». Не може священик зі Старого краю так зватися. Доведеться викручуватися.

Природна кмітливість і на цей раз не підвела Никитку:

— Взагалі-то я... той-во... — Никита, але коли я їхав до Бразилії, то мені, той-во, єпископ дав нове ймення, щоб, знаєте, той-во, пасувало до Бразилії... Шоби все було, той-во, як має бути.

Чоловіків це переконало. Вони схвально закивали головами:

— Мудро!

— А де ваша рясa, отче? — спитала жіночка, подаючи йому балабушки.

Ця відповідь Никитці далася трохи легше, ніж попередня:

— Якби ви, діти мої, знали, як я до вас добирався, через що мені довелося пройти!.. Мою валізку поцупили ще в Паранагві¹¹ три тижні тому...

За тим, як підскачили брови у чоловіків і сховалися під капелюхами, він зрозумів, що ляпнув щось не те. Що саме їх зачепило? Може, «діти мої»? І справді, всі ті чоловіки йому годилися в батьки, а він їх обізвав дітьми! «Але я маю право називати своїх парафіян, як хочу», — заспокоював себе Никитка, цілком освоївшись з роллю святого отця.

— Отче, а коли буде перша служба Бога? — поцікавилася ще одна жіночка.

Никитка перестав жувати. Ось про це він якось не подумав.

— Гм-гм, — відкашлявся «отець Балтазар» і випалив: — На Паску!

Знову зависла загрозлива тиша.

— Як то на Паску, коли ще й Різдва не було! — обурилася жіночка, що подавала балабушки з якимись дивним смаком і дивною назвою «мандюшники»¹².

«От халепа! — подумав Никитка. — І що його робити?».

— Спершу, той-во, тра' церкву збудувати... — невпевнено сказав він.

Чоловіки презирнулися, а жінки за їхніми плечима про щось перемовлялися. Нарешті одна вийшла наперед і випалила безстрашно:

— Отче, ви собі як хочете, але в неділю має бути служба Бога! Як у людей! Ми стільки часу були без отця, тож тепер не будемо терпіти!

Никитка відразу втратив апетит.

— Який у нас сьогодні день? — пробелькотів він.

— Понеділок.

Никитка окинув приреченим поглядом селян. Ті очікувально свердлили його очима.

— То що з вами поробиш? — промовив він знічено. — В неділю — так в неділю!

«Святий Николаю, ну ти й вигадник!», — звернувся він подумки до свого рятівника.

3

Отця Балтазара з великими почестями вели до Нової Австрії. «З великими почестями» — це значить, що він плентався, покульгуючи і тримаючись за пошкоджений бік, а його супроводжувала процесія фармарів з кривими шаблюками і дерев'яними граблями за спинами, а попереду бігли, галасуючи «Отець, отець приїхали зі Старого краю!», босі діти.

У дорозі з'ясувалося, що Нова Австрія — це «кольонія», а «кольонія» — це село. Никитка не знав, що таке село, адже він виростав у Канаді, спершу на каубойському ранчо, а згодом — на фермі¹³, але баба Юстина йому казала, що село — це таке, якби всі ферми зменшити за розмірами в десять раз, звести докупи і вилаштувати у вуличку, таку, як у їхньому тауні¹⁴ при залізничній станції, куди вони звозять на елевейтор¹⁵ зерно, і де відбувається щорічний кінський базар-аукціон.

Так само Никитка з'ясував, що криві шаблюки, які він спершу прийняв за холодну зброю, — то насправді були фармарські знаряддя праці, що звалися «фойси»¹⁶. Ними селяни фойсували¹⁷ в полі траву, кущі і навіть трощу.

Поле, або як його тут називали, «роси»¹⁸, куди приземлився Никитка зі своїм Бадді, було громадським. Йому пояснили, що коли мешканці Нової Австрії задумували, як їм найкраще вижити в непрохідних жунглях¹⁹, куди їх закинула доля, то вони обрали інакший шлях, ніж усі інші європейські іммігранти в Бразилії. Вони вирішили не одноосібно боротися з ворожою природою, а гуртом. Тому й зробили громадське поле, і поки їхні земляки з сусідніх кольоній все ще живуть на позиченому, — вони вже можуть собі дозволити давати в борг.

У лісі, що кишів дикими звірами, отруйними зміями, комахами і ботокудами, обробити таке поле гуртом було легше, ніж самому. Толокою вони будували хати, ділили мисливську здобич, яку новоавстрійські чоловіки також гуртом впольовували. Гуртом тут грали перші весілля і сумували за Старим краєм. Це їм допомагало не впадати у відчай, як іншим своїм землякам з русинських колоній, які

заглушували ностальгію у бодезі²⁰, чоловіки співалися, жінки йшли продавати своє тіло в містечка, діти росли, як трава при дорозі... Звичайно, в поштивій Новій Австрії такого не було, але й туди часом заповзала підла зміюка зневіри, і тоді члени громади вирішили гуртом написати листа єпископу в Старий край, аби він прислав священика, який оберне хаос на порядок, і в зраних, зневірених душах іммігрантів посіє зерно християнської моралі, смиренності та надії.

І Бог почув їхні молитви! Хвала єпископу, що таки прислав до них священика!..

Никитці здавалося, що він задихається, що йому не вистачає простору, на нього тиснув ліс, що стіною стояв обабіч дороги, його страхала вузька стежка, яка гадюкою звивалася поміж крутими схилами ярів, то стрімко збігаючи вгору на вершину пагорба, то зненацька обриваючись донизу. Його мучила волога задуха: все тіло свербіло від бруду, перемішаного з власними потом. Він згадував благодатну сухість прерій, де виріс серед безкрайого простору, під великим сферичним небом... Більш за все у світі йому хотілося цієї миті опинитися серед канадської зими і трохи охолонути від нестерпного бразильського сонця, пірнувши з головою в кучугуру рипучого снігу...

...Що далі просувалася процесія, то меншала в Никитки надія втекти звідси...

Нарешті з'явилася перша хатина понад дорогою. Поряд — друга, третя, четверта... Всі, як близнюки, однакові. Навколо хат — розчищений ліс, однак не весь, а лише дрібні дерева і кущі. Виглядало, що Нова Австрія — це продовження лісу, лише прорідженого. Могутні сосни заввишки по десять метрів розкинули свої крони, схожі на пласкі парасольки. За хатами тулилися господарчі будівлі, невеличкі городці, усюди вільно ходила живність — кури, свині, корови, пси.

Той дядько, який постійно повторював «Ти мені дивись», як з'ясувалося, звався Петром Угриним і, схоже на те, був у новоавстрійській громаді на кшталт вїта. Він з гордістю показував на рівенький рядочок акуратних обійсть, що стояли обабіч дороги, повторюючи безупинно: «Дивіться, падре, як файно, все рівненько, все чистенько, як у Австрії!».

«Цікаво було б подивитися, як воно в Австрії», — подумав Никитка.

— Видите, у нас — село! Хатка до хатки, обійстя до обійстя! А в інших русинських кольоніях хати розкидані попід дорогою по півкілометра одна від одної. То біда! Люде мусять жити, як звірі у лісі, кожен сам по собі — ні до кого прихилитися, ні з ким погомоніти.

«Ви ще не бачили канадських фарм! Ті — за десятки кілометрів одна від одної! — подумав Никитка. — І спробуй доберися до сусіда взимі²¹ по двометровому снігу за п'ять кілометрів при морозі мінус тридцять!»

— А ми жиємо громадою, у нас усе вкупі, як у Старому краю! Тіки ліпше, бо теперка маємо поля, паші і лісу удосталь.

«Святий Николаю, вони, бігме, думають, що я зараз умру від щастя!» — зіронізував Никитка, подумки звертаючись до свого спасителя.

Нарешті вони дісталися до маленької халабуди, схожої на те, чим у Канаді називався шек²². Це була досить простора хатина, збита з дощок, між якими зяяли незашпакльовані шпари²³. Вікна були незасклені і закриті ставнями. Хатина була запущена. Петро Угрин йому пояснив, що це перша новоавстрійська хата, тут жили гуртом першопоселенці протягом кількох місяців, поки на кожному шакрі²⁴ не було вибудовано по хаті для кожної родини.

— Вибачейте, отче, ми не були готові, що ви так скоро прибудете до нас!

Халабуда справила гнітюче враження на Никитку. Не те, що він був розбещений розкішшю: яка там розкіш на фермі піонера²⁵? А будучи на Клондайку, — йому взагалі доводилося жити в наметі серед зими, поки він з компаньйоном не поставив зруб на своїй ділянці... Але в цій занедбаній хатині відчувалася якась незахищеність від зовнішнього, ворожого до Никитки світу.

Поки новоспечений падре стояв, понуривши голову, на порозі свого нового житла, всередині закишів мурашник: жінки відкривали віконниці, жіночки змітали павутину, мили підлогу, чоловіки занесли бамбетль з пахучим сіном і двома полотняними простирадлами.

Петро Угрин, помітивши мінорний настрій падре Балтазара, поспішив його заспокоїти:

— Отче, не журіться, ми вам поставимо нову хату, файну, велику, будете собі жити, як у Бога за пазухою!

Шворок²⁶ на шиї у Никитки стягнувся ще тугіше.

«Святий Николаю, ми про таке не домовлялися!» — запанікував він.

І поки «падре» розмірковував про дивні викрутаси своєї долі і вів подумки розмови зі святим Николаєм, з хатини ураз усі зникли — миттю, як за помахом чарівної палички, і на її нового мешканця навалилася темрява — зненацька, як напад дикого звіра, що чатував на тебе у лісовій пущі.

До хатини впритул підступав ліс, Никитку затисла в кільці непрохідна стіна тропічної рослинності. То був не той несерйозний прерійський гайок, де вовка чи койота видно здаля, — це був живий монстр, у шерсті якого гніздиться комашня; підступна звірюка з волохатими лапами, виряченими очима з великими чорними зіницями, з гострими, гачкуватими кігтями, з роздвоєним отруйним язиком, з довгим голомозим хвостом, що обвивав свою жертву кільцями. Цей монстр цілу ніч зітхав, стогнав, скрикував, схлипував, шарудів, смердів, душив своїми лапами.

Никитка мордувався на бамбетлі: йому кололо, свербіло, мурмедило²⁷. Він чув, як монстр шкрябає своїми загнутими кігтями по хатині, випускає зі своєї шерсті навалу комашні, яка чорною гарячою живою лавою ворухиться, заповзає до хатини, приваблена смаком гарячої Никитчиної крові котиться до його бамбетлю, розпорошується серед сухих хрустких травинок сінника і вгризається тисячами гострих кровососних хоботків в його тіло...

Лише під ранок до Никитки прийшов благодатний сон, а з ним і спокій.

Він прокинувся зненацька: підхопився з ліжка, відкрив ставні. Небо почало сіріти. Назовні повітря, немов кришталь, дзвеніло від ранкового співу тропічної пташви. Никитка кинувся до свого ліжка, аби побачити комашню, що їла його поїдом цілу ніч, або бодай її сліди. Однак сіно «мовчало». Воно іронічно посміхалося тисячами пахучих билинок, мовляв, яка комашня, Никитко, ти що — з п'єца впав? Тоді Никитка задер свою сорочку, щоб побачити сліди укусів, однак його тіло також було чистим.

Никитка зітхнув з полегшенням, повернувся до вікна, вдихнув на повні груди ароматне лісове повітря і став дослухатися до незвичної, як на його вухо, пташиної мелодії. Він згадав свою бабу Юстину, яка щоранку виходила з хати побродити в канадському буші²⁸, а коли її питали, що вона там робить, відказувала: «Шукаю за птаським співом. Хоч би один пташок заспівав! Як у Старому краю! Ох тежко ми, тяжко! Баную за Старим краєм!». Никитка, що виріс на прерійській фермі, не розумів, чого їй бракувало. От тепер він збагнув, слухаючи бразильський світанковий спів. Може, баба Юстина не ностальгувала б так тежко за Старим краєм, якби мала змогу щоранку чути пташине різноголосся?

Уранці ліс виглядав зовсім інакше, ніж учора. Це вже був не монстр. Це був зачарований ліс з однієї з тих казок, які йому оповідала в дитинстві баба Юстина. Перед ним стояв зачарований ліс з фантастичними деревами, на яких цвіли величезні, ніколи не бачені ним квіти дивовижних кольорів. На старих гілках жили якісь рослини, які звисали додолу, вони також були обплетені екзотичними квітами. Фарби дражнили його око, що звикло до скупі канадської кольористики, вони були подібні до барв вишивальних ниток баби Юстини. Час від часу на тих гілках з'являлися фантастичні птахи, забарвлені в химерні кольори.

Никитка вдихнув на повні груди. Якийсь дивний приємний запах. Як із бабюстининої казки. В Канаді таких запахів не було. В Канаді взагалі нічим не пахло.

Після жахливого дня, ні — після жахливого тижня, та й навіть не тижня, а року, відтоді, як він втік з Клондайку, а може ще з того часу, як накивав п'ятами з батькової ферми, — це був перший спокійний, майже райський ранок.

У Никитки на серці запанували мир і спокій. Він замріявся.

Так і здавалося, що зараз на онтійно лісовій стежині з'явиться чарівна істота жіночої статі з бабюстининої казки — Кривенька Качечка, чи Царівна-Жаба чи Крихітка-Маврихітка — і скаже йому...

— Слава Йсу'! — зненацька почувлося у нього за спиною.

Никитка схарпудився від несподіванки, обернувся і побачив її... Це була не Кривенька Качечка, не Царівна-Жаба. Це була Крихітка-Маврихітка.

«Ти — справжній друг, святий Николаю!» — подякував своєму патрону Никитка.

На голові Крихітки-Маврихітки була недбало зав'язана білосніжна хустка, з якої вибивалося золоте пасмо волосся. Баба Юстина, мама, сестри, інші жінки з канадських фармарських околиць носили хустки інакше: їх клали на голову, робили дві зморшки на кінцях чола, обкручували навколо шиї і зав'язували ззаду на потилиці. А тут хустку зав'язували назад, лишаючи шию і вуха відкритими. «Ох ця дівоча шия!» — мимоволі замилувався Никитка, небайдужий до дівочих принад. Обличчя Крихітки-Маврихітки не давалося до того, щоб визначити вік його власниці, спершу воно видалося йому дуже юним, майже підлітковим, однак за мить він помітив складочки на перенісці і «гусячі лапки» довкруг очей; це свідчило, що вона вже пізнала життя і, здається, воно з нею не панькалося. Ковзнувши поглядом по її поставі, він відразу ж помітив, що гудзики на блузці застебнуті похапцем, і не на ті петельки. Крихітка-Маврихітка була боса, однак ноги не були сухі й порепані, як у жінок з його фармарської округи, а м'якенькі й рожеві.

— Слава навіки... — поволі відказав Никитка, відверто роздивлячись Крихітку-Маврихітку, намагаючись своїм безпардонним поглядом примусити її зашарітися або ж спровокувати на кокетство.

Але їй до всього було байдуже: вона дивилася на Никитку якимось прозорим поглядом, приблизно таким, з яким його баба Юстина блукала по бушу в ностальгійному пошуку пташок.

— Чия ти? — спитав Никитка Крихітку-Маврихітку.

— Я — Марушка, Петро Угрин мій вуйко. Цей тиждень мене поставили вашою варилихою²⁹.

— Ким-ким?

— Варити вам обіди.

— Тіко тиждень? А що буде по тому? Помру з голоду? — спробував пожартувати Никитка.

Крихітка-Маврихітка навіть не посміхнулася:

— Хтось інший варитиме, — байдуже знизала вона плечима.

Ох ті дівочі плечі! Вузькі, гостренькі, руки так і тяглися обійняти їх. А зась! Тепер він не хвацький парубок із заможної канадської

фарми, не клондайкський золотошукач з купкою нагетів у кишені, він тепер як-не-як святий отець!

Крихітка-Маврихітка підійшла до якоїсь глиняної маленької буди посеред двору, яка нагадувала чимось вуличну піч на їхній фермі. Так і є! Крихітка-Маврихітка вправно відхилила заслінку, вигребла старий попіл, вимела мітлою пилюку, запхала в отвір сухих патиків і розпалила піч. Глиняна буда трохи покомизилася, кілька разів чихнувши порохами³⁰, а тоді помалу стала розігріватися.

Крихітка-Маврихітка взяла казанок, принесений з собою, і спитала:
— Отче, ви не хочете змити з себе пороху з дороги? Я якраз іду до потічка, можу вас провести до води.

Никитка здригнувся.

— Хочу, — тільки й спромігся вичавити він з себе. Настрій його суттєво погіршився: шансів обкрутити дівчину майже не було.

Никитка зайшов до хати, роззирнувся: що б його взяти з собою. Але тут не було не те що мила, а й рушника. Він узяв одну з верет, яка слугувала йому цієї ночі покривалом, і пішов за Крихіткою-Маврихіткою.

Ідучи за дівчиною, він помітив, що її одяг — дарма, що недбало вдягнений і не дуже новий, — був чистеньким, а її хода нагадувала похитування рибальського поплавка на воді.

А ось і річечка.

Крихітка-Маврихітка набрала в казанок води і зібралася була вже йти геть, щоб лишити «отця» на самоті, однак той легенько смикнув її за рукав:

— Тут диких звірів, бува, нема? А гадюк? Може, попильнуєш мене?

Крихітка-Маврихітка слухняно кивнула і сіла на горбку з червоної глини, що на кілька десятків дюймів здіймався над річкою, за кілька кроків від нього. Вона сіла навпочіпки, розчепіривши пальчики ніг, обійняла коліна руками і втупилась у воду.

Никитка роздягнувся по пояс і обмився холодною водою, розтершись полотняним рушником.

Час від часу він зиркав на Крихітку-Маврихітку, але та на нього ніяк не реагувала. Її меланхолійний погляд віддзеркалював блискітки води, що мінилися на вранішньому сонці.

Тоді він зняв spodні, і стояв таким, як на світ народився. Знову подивився на Крихітку-Маврихітку.

Вона не відводила погляду від потічка. Їй усе це було нецікаво.

Никитка почав митися, і тут — чи то вода на нього так подіяла, чи то чарівний ліс, ачи нечистий його під'юдив, ачи його батярське минуле, — він голосно скрикнув, аби притягнути до себе увагу і погляд Крихітки-Маврихітки:

— У-у-у! Яка зимна водичка. Бррр!

За його планом, вона нарешті помітить молодого симпатичного отця, який стоїть перед нею голяка, заверещить, закриє очі руками і втече до лісу.

Однак Крихітка-Маврихітка, відірвавши очі від води, зміряла його байдужим прозорим поглядом, при цьому жоден м'яз не ворухнувся на її обличчі. Переконавшись, що на отця не напав дикий звір і не вкусила гадюка, вона знову втупилась у воду.

Никитка лише посміявся зі свого невдалого залицяння. Йому захотілося зачерпнути долонею пригоршню крижаної води і облити нею Крихітку-Маврихітку. Однак він стримався: не гоже падре Балтазару так жартувати зі своїми парафіянками.

4

Марушка, як з'ясувалося, була акушеркою, причому «з дипломом», до того ж вважалася у Новій Австрії найкращою варилихою. Її кликали на всі весілля і похорони навіть із сусідніх колоній. Вона, як то кажуть, могла з сокири зварити смачнющу юшку. Інші господині заглядали їй через плече, намагаючись збагнути, яке чар-зілля вона кидає у страви, пильнували, яке чарівне слово вона каже. Однак її ні на чому незвичному не могли впіймати. Вона все робила неначе знехотя, недбало, зі скляним поглядом, кожен раз додаючи в одну й ту саму страву різну травичку, яку сама ж і збирала. Бувало, бреде вона стежкою, нахилиться, придивиться до якоїсь рослини, зірве листочок або квітку, понюхає, пожує і — або викине, або запхає собі в кишенюку фартуха, і неначе забуде про неї, а згадає лиш тоді, коли почне готувати

їсти: вийме прив'ялий букетик, знову принохається до нього, відбере одну з рослинки і кине до зупи³¹. І зупа вийде знаменита.

А от до роботи в полі чи коло худоби вона була негодна. Бере в руки мотику, а за кілька рядків зомліває.

Про це розповів падре Балтазару сам Петро Угрин, що перевідав його того ж дня.

— А чому вона така дивна? — спитав отець Балтазар.

— Таке сі трапляє, отче. Грамотні люде називають це «ностальжія». Хороба така. Соудаде по-бразиліанському³², — коли людина не може звикнути до нового місця. Все їй осоружне, ніщо не тішить. Так сі стало з нашов Марушков. Ми їй питаємо: «Що тобі, Марушко?», а вона у відповідь: «Хробак душу точить!». І все тут! Їй не вірут³³, сміют сі або сі гнівають, кажут, що вона просто не хоче робити, тому й корчит з себе слабу. А я їй вір'ю. Знаєте, отче, що часами зі мнов сі діє: вовком би завив!

Никитка знав про ностальжію. Ні, не з власного досвіду. Діти іммігрантів не ностальгують. А от їхні батьки...

...Почалося все з того, що в його родині помітили, що як тільки в їхній околиці з'являлися койоти і починали вити, баба Юстина виходила з хати, неначе «до вітру». Ніхто на то не зважав, пояснювали це «припадковістю», збігом обставин, і лише гукали їй вслід: «Бабо, не полякайте койотів!». Та й усе.

Але кілька років по тому Никитка дізнався, що насправді не все так просто було з бабою Юстиною. Про це він довідався від Джона, з яким ходив у вайлдернес³⁴. Джон — то старий індіанин, який з сім'єю кочував з місця на місце. Тоді він п'ятнадцятирічному підлітку видавався дуже старим, бо мав аж дев'ятеро дітей, але тепер, з погляду свого двадцятип'ятилітнього віку Никитка припускав, що тому тоді було не більше тридцяти п'яти років. Джон учив русинського хлопця як трапувати³⁵ і хантувати³⁶, як виробляти собі мокасини, і як прожити в буші тиждень без запасів їжі.

Одного разу Джон отаборився неподалік від фарми Никитчиного батька. Никитка ув'язався за ним: мовляв, візьми мене з собою пожити у вайлдернесі кілька днів! Джон не заперечував. Він любив Никитку. І взяв з собою трапувати маскретів³⁷.

Кінець безкоштовного уривку. Щоби читати далі, придбайте, будь ласка, повну версію книги.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ